

Peníze – přednáška v kursu Ekonomie a životní prostředí I (stručné shrnutí - poznámky)

Nad'a Johannisová 11.3.2009

Jsou peníze kryty zlatem?

Zlato - směnky, za které bylo možné zlato dostat (bankovky...emitovaly komerční banky)

Zlatý standard ...

Po 2.sv. válce...brettonwoodská konference - směnitelnost za dolar, ten za zlato..zrušil Nixon 1971

Od té doby...nejsou peníze podloženy ničím

Ekonomie... rozdílné a protichůdné pohledy na peníze.

Na 1 straně...považuje za katalyzátor, která maže kolečka, nebo za závoj

Schumpeter, 1954: „**závoj, který zakrývá to, na čem skutečně záleží, jak domácnostem, tak firmám, v každodenní praxi, i odborníkovi, který je analyzuje. Nejen, že jej lze odstranit, když analyzujeme základní rysy ekonomického procesu, ale dokonce je žádoucí jej odstranit, jako musíme odstranit závoj, pokud chceme vidět obličej za ním.**“

Ekonomie se do hloubky penězi nezabývá.

Zároveň ekonomie považuje peníze za **zboží** jako každé jiné, a popisuje jeho pohyb a cirkulaci pomocí tzv. rovnice směny (o té jsme již nehovořili).

A do třetice patří peníze mezi tzv. **kapitály**

Je problém peníze definovat, jsou peníze v užším smyslu a peníze v širším smyslu.

Fuchs (skripta, str.67): **Jednou z nejsložitějších makroekonomických otázek se tak stává vymezení rozměru peněžní zásoby (peněz, které skutečně v ekonomice fungují a ovlivňují chování tržních subjektů) a jejího vlivu na vývoj hospodářství.**

Proč je to složité?

Peněžní agregáty: M0 oběživo (mince a peníze) *Kdo je emituje? Centrální banka.*

M1 oběživo a bankovní depozita na požádanou

Ostatní: kvazi-peníze:

M2: M1 plus termínovaná depozita do určité výše nebo nad určitou dobu (např. do dvou let)

M3: oproti M2 rozšířen o tzv. velká termínovaná depozita

M4: cenné papíry/finanční aktiva (jaké známe: dluhopisy/obligace: fixní úrok/výnos a po určité době spatnost kapitálu (stát, aby pokryl deficit), sem patří i hypotéční zástavní listy, akcie – spojený s hlasovacím právem) plus podivné produkty – balíčky – viz film příště.

Derivativy: smlouva o budoucí směně aktiv, jejichž současná hodnota je si rovna (opce, futures...)

Pojmy: **likvidita**: čím lze něco snáze proměnit na peníze, tím je to likvidnější

aktiva (angl. asset): předmět, který má směnnou hodnotu, ne ztrácí s časem cenu, lze ho přeměnit na peníze (finanční aktiva, dům, obraz, šperk, půda)

Které agregáty jsou více a které méně likvidní? (M0 nejlikvidnější, M4 naopak)

(problém...nelze všechno najednou prodat...nebyli by kupci...ztratilo by cenu)

Funkce peněz: *které to jsou?*

prostředek směny všeobecně přijímaný (plátýnko – platit, škeble –N. Guinea – ve vnitrozemí vzácné...USA tabák Egypt pšenice)

(*co může ohrozit tuto funkci?*)(Argentina...převod na dolary...chyběla měna)

zúčtovací jednotka...měřítko hodnoty (ve vztahu k budoucnosti) lze srovnávat (x problém...Schumacher Malé je milé...ztrácí se jedinečnost (živé x neživé, obnovitelné x neobnovitelné...cenahodnota.. HDP...srovnávání produktu zemí ...)

uchovatel hodnoty ... schopnost peněz uchvat kupní sílu do budoucna

(*co může ohrozit tuto funkci?*)(inlace...Německo po první válce...231 000 000 % za rok Zimbabwe 2008) vážné důsledky

Jiné funkce? (spekulace)

Jaké znáte finanční instituce?

Centrální banky / obchodní (komerční) banky (též Světová banka, Evropská banka pro obnovu a rozvoj...garanční fondy... Bankwatch...nevládka, funguje ve střední a východní Evropě, centrum v Praze, sleduje environmentální a další negativní dopady půjček Evropské banky pro obnovu a rozvoj)

Kromě toho alternativní banky, vzniklé sdola (družstevní banky – záložny a kempeličky, etické banky, bezúročné banky – Trast pro ekonomiku a rozvoj pozval letos na proběhlou akci Otevřený prostor O Kjellberga ze švédské bezúročné banky JAK)

Jak se peníze tvoří?

Tvoří se formou dluhu a tvoří je obchodní banky (kromě tzv. oběživa – MO, viz výše)

Banka	Ulož peníze	Rezerva	Posk. úvěr
1	1000	100	900
2	900	90	810
3	810	81	729
4	729	72,9	656,1
.....			
Celk.	10 000	1000	9000

(Banka: pasíva:depozita, úvěry od centrální banky, vlastní kapitál. Aktiva: povinné rezervy, úvěry, držba cenných papírů)

Co z toho vyplývá? brainstorming

Nestabilita peněžní zásoby

Problém úroku

Prohlubování dluhu

Nerovnost příjmů

Ražebné (banky, USA)

Investice nelokálně dle zisku

Daň v ceně zboží

Tlak na ekonomický růst

Zadlužení 3.světa

(x toto jsou všechno kritiky autorů, jako je Mary Mellor, Douthwaite, atd...nejsou většinou mainstreamové)

Návrat k ekonomii středního proudu:

Rovnice směny: $P \cdot Y = M \cdot V$

P..hladina cen, Y..dosažený produkt, M je množství peněz a V je rychlost oběhu

(o tom jsme ale nemluvili)

„ **kolečko**“ – závisí na rychlosti oběhu peněz a množství je důležité, aby peněz bylo akorát

Centrální banka (funkce: emisní, dozor nad komerč. bankami- i záložnami, banka pro banky a pro stát, a **provádění měnové/monetární politiky**).

Ad měnová politika (aby nebyla inflace a aby bylo dost peněz v oběhu)

Poskytuje bankám úvěry!

3 hlavní nástroje:

1. **Povinné minimální rezervy** – viz tabulka - působí nepřímoúměrně na hladinu peněz v ekonomice (x problém – konkurence – deregulace volný trh)
2. **Operace na volném trhu** – nákup či prodej státních cenných papírů
Když CB prodává (přes kom.banky) cenné papíry – stahuje peníze z oběhu
Když CB kupuje c. papíry – dává peníze do oběhu
3. **Úpravy diskontní sazby** - úroků, za které centrální banka půjčuje peníze bankám komerčním: nárůst výše tohoto úroku – omezení poptávky po úvěrech, pokles: měla by naopak narůst poptávka po úvěrech

x...nefunguje to - krize (ekonomové vědí, že cykly...x přemýšlejí o nich jako o krizích nabídky a poptávky ..ne o penězích ... ty vnímají jako mazadlo)

Problém: peníze tvořeny formou dluhu - dluhy se stále splácí a s nimi mizí peníze z oběhu X málo lidí, firem si půjčuje znova (i když silně klesají úrokové míry centrální banky USA a Brit se blíží nule) plus úrok

Na co jsou nejčastěji úvěry: spotřební úvěry, hypotéky, rozšíření výroby (**tlak na ekon. růst**)
Nelze růst do nekonečna

Pokles cen nemovitostí, pokles prodeje produktů

Past likvidity (Douthwaite) – málo subjektů si půjčuje a málo poskytuje úvěry

Málo peněz v oběhu

Prvotní příčina krize (sub-prime mortgages – problematické investiční produkty)

V 80. a 90. letech – stále složitější formy cenných papírů, invest. organizace – špatně regulované (neoliberální model) – půjčovaly si obrovské půjčky u bank...kasínová ekonomika – sázely na budoucí ceny komodit, měn. Bubliny: nárůst cen aktiv (nemovitostí) Tlak na stále další investice...stále víc z nich byly do finančních aktiv ... příklady balíčky sub-prime mortgages (půjčky lidem, u kterých bylo riziko, že to nesplatí...dostali zpočátku mírné splátky, s tím, že ceny jejich nemovitostí půjdou nahoru a oni si pak časem vezmou úvěr, aby mohli splácet tu první hypotéku... to se nepodařilo....ceny nemovitostí šly dolů. Proč – protože hodně lidí přišlo o domovy a je moc domů na trhu.)

Další problém:

Vysoký nárůst cen energie...peníze odtékají jinam...Kuwait a Saudská Arábie..za utržené peníze za ropu vlády např. koupí banku..tyto peníze se tak nedostávají zpět do oběhu v původních zemích ...prohlubuje se past likvidity.

Peníze jdou majitelům fosilních paliv (Předvídal Malthus, Ricardo, Smith..nejbohatší budou rentiéři...majitelé přír. zdrojů. - o tom jsme ale nemluvili.)

Některá současná řešení (tučně méně mainstreamová, resp. nevycházející z neoliberálního modelu) : snaha, aby lidi spotřebovávali, aby si půjčovali...růstový imperativ.
peníze bankám biliony (USA – vláda kupuje podíly x zřídá se hlasovacího práva, Británie – naopak **znárodnění bank**) , sníž. daní – státy si půjčují – ještě větší zadluženost
tlak na větší regulaci bank (krize neoliberálního modelu)
investice států to zelené energie
Obama – pomoc drobným majitelům, kteří nestačí splácet úvěry
Douthwaite: komunitní měny, emitované státem (elektronická měna, vlastní ji stát, oddělení funkce prostředku směny od uchovatele hodnoty)
cíl: únik od dluhové ekonomiky